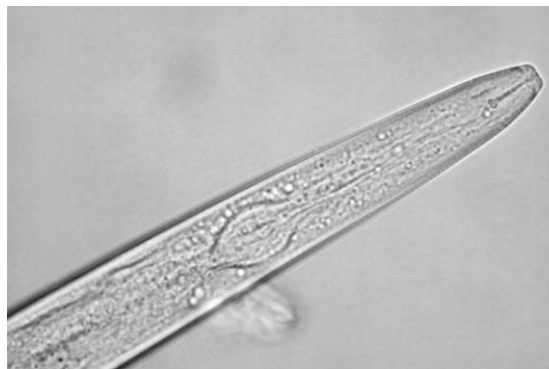

Stebelne ogorčice *Ditylenchus dipsaci*

Pomen

Stebelne ogorčice vrste *Ditylenchus dipsaci* so migratorni endoparaziti. Rastline so sposobni parazitirati vsi razvojni stadiji, razen jajčeca. Največja aktivnost in največja napadalna sposobnost (agresivnost) stebelnih ogorčic je med 10 in 20 °C. V rastlinskem tkivu gostiteljskih rastlin se lahko razvije več zaporednih generacij. V razvoju omenjene škodljive vrste je najpomembnejša četrto-stopenjska ličinka, ki je v neugodnih življenjskih razmerah sposobna preiti v anabiozo. V odmirajočem rastlinskem tkivu se ogorčice združujejo in ko se tkivo izsuši oblikujejo tako imenovano jeguljčino volno. Na okuženem zemljišču škodljivo vrsto izjemno težko izkoreninimo, zato se lahko pričakuje napade na gostiteljskih rastlinah vsa nadaljnja leta. Zaradi tega je pridelava in sajenje zdravega sadilnega materiala večjega pomena in najučinkovitejši ukrep za preprečevanje širjenja.

Stebelne ogorčice so razprostranjene širom po svetu, še posebej v zmernem pasu. V večini evropskih držav, vključno z Rusijo in drugimi deli nekdanje Sovjetske zveze, predstavlja nevarnega škodljivca sladkorne pese, čebule, rži, ovs, koruze, jagod, lucerne, rdeče detelje in številnih drugih poljščin, vrtnin in okrasnih rastlin (čebulnic, kot so narcise, hijacinte in tulipani). V sredozemskih državah je znana kot škodljivec fižola, boba, radiča, čebule in česna.

Prednji del ogorčice pod mikroskopom (povečava 400x).

V Severni Ameriki je znana kot škodljivec lucerne in rdeče detelje, v centralni in južni Ameriki, južni Afriki, Avstraliji, Iranu in Indiji je škodljivec lucerne, česna in čebule.

Poškodbe – znamenja napada

Ogorčice vrste *D. dipsaci* na napadenih rastlinah povzročajo različne zadebelitve in nepravilnosti v rasti nadzemnega dela rastline. Pogosto lahko znamenja napada povezujemo z gnitjem osnove stbla, čebulic, gomoljev ali rizomov. Na čebuli se znamenja napada kažejo kot manjše deformacije in zadebelitve na listih. Taki listi so lahko tudi klorotični in venijo. Notranjost čebulic, posebej pri koreninski osnovi je pogosto najbolj napadena. Za napad pri česnu niso značilne zadebelitve ampak le rumenenje in odmiranje listov. Pri močnejšem napadu rastline lahko propadejo.

Napadene rastlinske česna (rumenenje in odmiranje spodnjih listov, gmitje osnove) (Foto KIS).

Opis in bionomija

Oploditev, izleganje jajčec in celoten razvoj ogorčic poteka v rastlinskem tkivu. Razvoj *D. dipsaci* je odvisen od temperature. Samice začnejo izlegati jajčeca že med 1°C in 5°C, optimalne temperature za izleganje jajčec pa so med 13 in 18°C. Izleganje se preneha pri temperaturi 36°C. Samice izležejo med 200 in 500 jajčec. Največja aktivnost in največja agresivnost stebelnih ogorčic je med 10 in 20°C. Celoten razvoj *D. dipsaci* traja na čebuli 17 do 23 dni pri temperaturah med 13 in 22°C. V rastlinskem tkivu gostiteljskih rastlin se lahko razvije več zaporednih generacij, razvoj pa je lahko prekinjen v četrtem larvalnem stadiju. V vrsti *D. dipsaci* poznamo več različnih bio-ras, ki se razlikujejo po različnih gostiteljskih krogih. Različne bio-rase imajo tudi skupne gostitelje, nekatere pa so sposobne tudi medsebojnega križanja, zato je še vedno določanje bio-ras nezanesljivo. V splošnem velja da je gostiteljski krog bio-rase »*Alium*« omejen na čebulo, česen, druge vrste čebulnic rodu *Alium*, fižol, grah, bob, sojo in peso. Bio-rasa »*Chicorium*« pa napada: radič, špinačo, motovilec, endivijo, solato, česen pa je slab gostitelj za to bio-raso.

Napad ogorčic na posevku česna (Foto M. Jančar KGZS).

Poškodbe na listih radiča (mehurji in nepravilnosti na listu) (Foto KIS).

Varstvo

V splošnem velja, da so te vrste ogorčice zelo trdoživi organizmi in jih iz okuženega zemljišča zelo težko izkoreninimo. Najbolj učinkovit ukrep je preprečevanje širjenja stebelne ogorčice z napadenim semenom in drugim napadenim sadilnim materialom, kakor tudi s senom, slamo ali drugimi odpadnimi rastlinskimi snovmi, ki izvirajo iz napadenih rastlin. Delno učinkovito je kolobarjenje (3 - 4 leta), skupaj z intenzivnim zatiranjem plevelov. Učinkovito je tudi potapljanje sadilnega materiala v toplo vodo z različnimi režimi temperature/časa namakanja glede na vrsto semenskega in sadilnega materiala. Saditev ali setev odpornih kultivarjev gojenih rastlin. Od pomembnejših gostiteljev je bila selekcija na tovrstno odpornost opravljena že pri lucerni, rdeči in beli detelji, ovsu in rži.

Učinkovita je uporaba kemičnih sredstev za razkuževanje zemlje (npr. dazomet), ki pa ni ekonomično. V primerih zgodnjega odkritja okužbe je uporaba kemičnih sredstev smiselna, kjer lahko opravimo treniranje na manjši, okuženi površini in s tem preprečimo nadaljnje širjenje.

Besedilo: Saša Širca